

Проф. МИОДРАГ МИША НЕДЕЉКОВИЋ, Нови Сад

НЕ ДИРАЈТЕ ЖИВУ РАНУ

Колико има нерационалног у разговорима и одлукама о Рацији

На седници Извршног савета града Новог Сада од 27. септембра ове године донета је, давно очекивана, одлука — да се поред споменика Рацији у Новом Саду поставе и натписи са именима жртава и егзекутора. На истој седници, међутим, донета је и за јавност збуњујућа одлука да ће се ускоро расписати и републички конкурс (!?) за комплетно решење овог простора. Тако је, бар, ову одлуку објавио «Дневник» 28. септембра. Десет дана раније «Дневник» је, такође, јављајући се са седнице Извршног савета града одржане 17. септембра, обавестио јавност да је донета одлука о формирању Стручног савета за одређивање локације (!?), изналажење новог ликовног решења (!?) будућег споменика-обележја, издавање монографије о Рацији у две верзије (!?), као и о уређењу споменик-собе посвећене Рацији.

Да човек просто не поверује у све ове информације! Но, како је «Дневник» лист коме се, после протеривања Марћинка из Редакције, коначно може веровати, то је сигурно да су ипак донете одлуке које, било рече-но, збуњују Новосађане и уносе непријатан немир у куће и породице жртава те фашистичке бестраљаче.

Давне 1970. године, у не баш тако политички са симпатијама прихватљивој припреми постављања споменика Рацији на Кеју Моше Пијаде, Комисија тадашње Заједнице културе Новог Сада за ликовно и просторно уређење града дала је сагласност за постављање споменика-обележја Рацији и прихватила његово финансирање.

Комисија је након дужег већања и живе изјаве стављајући прихватила и пројекат

уређења платоа Кеја на коме ће се споменик Рацији поставити и сагласила се са захтевом аутора споменик-обележја да он, заједно са предстваницима Урбанистичког завода града и Завода за изградњу града, одреди тачну

ЧЕМУ ДРУГА ВЕРЗИЈА?

На седници Извршног савета града, како је то записано «Дневник» од 18. септембра ове године, донета је одлука да се о овом покољу изда и монографија у две верзије (!). Не верујем да ће ико жив у овом граду прихватити било какву другу верзију Рације од оне која је историјски потврђена, а то је бестраљачи фашистички геноцид над голоруким Србима и Јеврејима Новог Сада, Чуруга, Жабља, Бурђева и Бечеја, уз јасно одавање почасности и страдалим појединцима или групама других народа и народности.

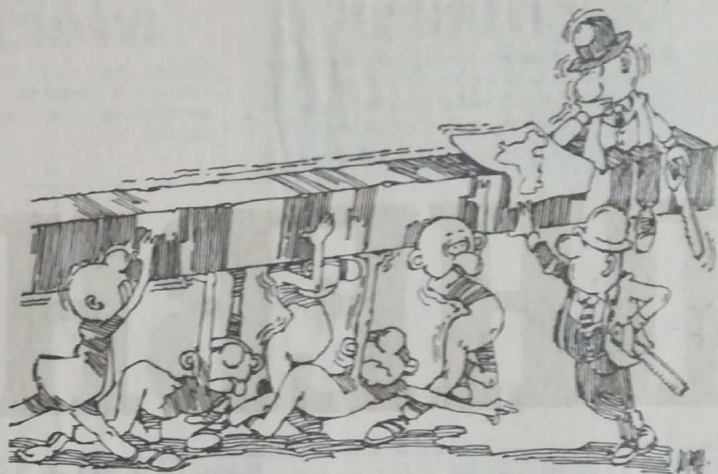
локацију споменика у оквиру простора на Кеју Моше Пијаде. Комисија је подржала и ликовни концепт аутора да споменик Рацији не носи никаква идеолошка или политичка обележја, да понуђена ликовна форма буде искључиво у домену одбране хуманости, да кореографија и укупна композиција споменика делује смирено, достојанствено, без социјалистичке патетиčnosti и да споменик у својој основној линији потпуно порочно-лирској поруку и тиме симболише наставак мирног породичног живота и поро-

дичне среће свих грађана који живе и раде на овим заједничким просторима. Комисија је прихватила и понуђену идеју о обележавању имена свих жртава, као што је то раније урађено на споменик-обележјама Рацији у Чуругу 1968. године, и Бурђеву 1969. Међутим, након одлучивања на другим њивима, овај предлог аутора и комисије за «новосађске прилике» — није прихваћен.

Споменик-обележје Рацији постављено је у Новом Саду на Кеју Моша Пијаде 1971. године, као последње у низу различитих обележја бестраљачој Рацији на просторима Војводине 1942. године.

Давних шездесетих и почетком седамдесетих година, два позната југословенска вајара Јован Солдатовић и Павле Радовановић били су једини војвођански аутори који су се у то време определили за монументалну скульптуралну форму у простору. Солдатовић је у свом ликовном креду размишљао о неопходности обележавања Рације као срамног чина националног геноцида (што је за то време био апсолутно јеретички начин) и постављања обележја у Жабљу, Чуругу, Бурђеву и Новом Саду а Радовановић је у свом ликовном опредељењу постично разрађивао оду захвалности борцима НОР-а у Војводини на пунктovima у Сирину, Степановићеву, Јамени и Новом Саду. Оба, наравно, у савременом ликовном концепту.

Тако су ова два врсна новосађска вајара ушла у опусе који данас енциклопедијски представљају културно-историјску потку и баштину ових народа — из једног, не тако средњег времена Војводине.

Карикатура Љ. Соткић

Личило је то на еписку фазу Мештровићевог «Косовског циклуса», који је он, у своје време, под снажним утицајем историјског објективитета косовске Србије морао избацити из себе — као што су и педесетак година касније и ова два великана војвођанског и српског вајарства то учинила под снажним нагоном самоисказивања и времена епског које су морали записати, јер је неподношљиво било записано у њиховој историјској свести и са-вести.

Породице жртава Рације у Новом Саду могле су коначно, након тридесетогодишњег ћутанга да проговоре. Са да су имале могућности да цвеће и венце више не бацају тајно, и ноћу, у Дунав у спомени својих најмилијих, већ да их са пијететом и сузама јавно постављају на место које је симболички обележавало «сва места покова» те фашистичке плама. Марке и родбина жртава Рације већ две деценије знају где ће да своје изгубљене неложити цвеће или немо оштати свој никад пребољени бол. Они данима обилазе овај споменик и захвални су

граду, аутору и свим добронамерним Новосађанима на разумевљу њиховог бола и ћутанга.

Просто је невероватно да се неко, ко није могао да схвати бол мајкама и породица

кацију прогласи, као у ранија времена, недовољном. Наравно, прикривањем главне мотивације и пажљиво програмним речима Намера, ипак, остаје провидна а уверда нанета мајкама и породица

НИКАКО ДРУТИ ВАЈАР

Оно што Извршни савет Новог Сада треба да учини и са тиме се многи Новосађани слажу јесте постављање одговарајућих натписа и имена жртава и егзекутора на добро проstudираној локацији у ауторству вајара који је дао споменик Рацији; постављање верских и националних симбола православног и јеврејског; прихваћене сарадње на овом послу са православном и јеврејском верском заједницом и хитно укључивање аутора споменика у оформљени савет.

Неприхваћивање и некултуран предлог да се ово обележавање повери неком другом вајару, тим пре што Солдатовић већ двадесет година кафкијански води непрекинути рат са свим владајућим гарнитурима града за убележавање имена жртава и имена егзекутора на овом споменик-обележју.

жртава, а ни њихову захвалност Новом Саду на добро пронађеној јединственој локацији и успешном споменику, у овом времену, које немогуће подсећа на репризу преживљеног; драгну да им покретањем бесмислене расправе упрља ту светлну а ло-

цама жртава (али и аутору и свим добронамерним Новосађанима) остаће као покушај скрнављења ималинарних грובה њихових најмилијих. Зато предлажемо да се ниш под каквим изговорима не дира у живу рану породица жртава Рације.